

หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารสถานศึกษา Good Governance and School Administration

พระสรราชัย ชยธมโม (นิลเจียรนัย)^๑

บทคัดย่อ

การบริหารและพัฒนาการจัดการเรียนของสถานศึกษา ถ้านำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษาจะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะหลักธรรมาภิบาลยึดหลักการดำเนินงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่านำมาใช้ในการบริหารซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงาน ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาล, การบริหารสถานศึกษา.

Abstract

Administration and Management of schools should be applied with good governance principles to lead work and administration to great success. The principles of good governance are based on legal principles, moral principles, transparency, responsibility, participation, and worthiness. The administration integrated with good governance principles is recognized as the best practice leading organizations to effective development.

Keywords: Good Governance, School Administration

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

บทนำ

วิวัฒนาการของโลกยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้สถานการณ์ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การบริหารงานภาครัฐและเอกชน มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง เพราะความก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารเทคโนโลยี การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วสู่ประชาชน แต่ระบบการบริหารงานทั้งภาครัฐ และเอกชน เกิดความไม่สอดคล้อง และทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงทำให้สังคมโลกหันกลับมามองถึงสาเหตุปัญหาที่แท้จริง ในการบริหารของแต่ละประเทศที่มีผลกระทบต่อด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งส่งผลกระทบต่อองค์การอื่นๆ อย่างมากมาย การบริหารเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์การ เพราะเป็นเครื่องมือที่ใช้ให้เห็นถึงความสำเร็จและความล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพหรือความไร้ประสิทธิภาพขององค์การ การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์การ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยนำศาสตร์และศิลป์ พร้อมด้วยทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในกระบวนการบริหาร ได้อย่างเหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพ (รับขวัญ ภาคภูมิ, ๒๕๔๗) อาจกล่าวได้ว่า ทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นหลักชัยของหน่วยงาน และเป็นดวงประทีปของผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารที่ดีจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และพยายามทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างแท้จริง ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของการบริหารงานของผู้บริหารย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงาน รวมทั้งประสบการณ์และทักษะการบริหารงาน

ของผู้บริหาร ในการดำเนินงานของผู้บริหารนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์การให้มีความตั้งใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการบริหารงาน ๓ ประการ คือ ทักษะด้านการทำงาน ทักษะด้านมนุษย์สัมพันธ์ และทักษะทางด้านความคิด นอกจากนี้ผู้บริหารต้องมีหลักในการดำเนินงานที่เหมาะสมอันจะส่งผลให้ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความเลื่อมใสศรัทธาตั้งใจปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้น การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ และฝ่ายธุรกิจ เป็นการบริหารงานยุคใหม่ที่เน้นความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ ความประพฤติชอบ การมีส่วนร่วม และกระบวนการยุติธรรม โดยยึดหลักสำคัญพื้นฐาน ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม การเอาใจใส่ในปัญหาของบ้านเมือง มีความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบต่อการทำ ยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างประหยัด คุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด เปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้

ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน

สถานศึกษา (โรงเรียน) เป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการการศึกษา มีผู้บริหารคอยควบคุมดูแล ให้การจัดการการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และการปฏิบัติงานของผู้สอนเป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษา (โรงเรียน) ซึ่งเป็นหัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการศึกษา และการสร้างควมมีประสิทธิภาพของสถานศึกษา ภาวะผู้นำเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นำนั้นๆ มีคุณสมบัติความสามารถ และภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งเพียงใดและผู้บริหารในฐานะผู้นำของหน่วยงานจะได้รับความร่วมมือด้วยดีได้นั้น ในการบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมต่อผู้ร่วมงาน เพราะภาวะผู้นำมีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ร่วมงานและนอกจากการแสดงผลบทบาทภาวะผู้นำที่เหมาะสมแล้ว ผู้บริหารยังต้องนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น

หลักการบริหารสถานศึกษา

คำว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรมมีความรู้และความสามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสมควรแก่ภาพตน โดยอาศัยกระบวนการบริหารงานในสถานศึกษา ซึ่งดำเนินงานโดยกลุ่มบุคคลต่างๆ มีจุดหมายเพื่อบริการทางการศึกษา ได้แก่ สมาชิกของสังคม เพื่อพัฒนาสมาชิกในสังคมให้มีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ตามเจตนารมณ์ของการศึกษามากที่สุด (การนต์ กรุณา, ๒๕๔๒: ๓)

การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะสถานศึกษาเป็นระบบย่อยของระบบการศึกษา และระบบสังคมรวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาจึงต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพด้วย ผู้บริหารร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจในส่วนตัวเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนโดยใช้ทรัพยากรการบริหาร คือ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ พัฒนาคอนให้มีคุณภาพและดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, ๒๕๔๓: ๒๖)

ดังนั้น การที่กำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีจุดหมายที่สำคัญที่จะทำให้อสถานศึกษามีอิสระมีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษาชุมชนท้องถิ่นและประเทศชาติ ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการระบบการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลวางแผน และดำเนินการตามแผนการศึกษากฎหมาย กฎและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ใช้การบริหารที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการจัดระบบบัญชีให้ครบถ้วนถูกต้อง เนื่องจากสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลมีสถานภาพที่เป็นทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้กฎหมายมากกว่าสถานศึกษาที่ไม่เป็นนิติบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖: ๗๕)

สถานศึกษาจึงมีหน้าที่หน้าที่ในการบริหารจัดการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชน

ทั้งของรัฐและเอกชน อย่างเป็นระบบตามแผนการจัดการศึกษาของชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติกำหนดไว้

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา

การบริหารโรงเรียนของรัฐตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการสถานศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด มุ่งกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการได้อย่างอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาทุกแห่งต้องปฏิบัติตามขอบข่ายภารกิจเหมือนกันไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดใดก็ตามจะประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๖: ๗๓)

๑. การบริหารวิชาการ งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการ ไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนาที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล

ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ได้แก่ ๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ๒) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๓) การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน ๔) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ๕) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ๖) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ๗) การนิเทศการศึกษา ๘) การแนะแนวการศึกษา ๙) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ๑๐) การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน ๑๑) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และ ๑๒) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

๒. การบริหารงบประมาณ การบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

๒.๑ การจัดทำและเสนอขอ งบประมาณ ประกอบด้วย ๑) การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา ๒) การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา ๓) การวิเคราะห์ความเหมาะสมสมการเสนอขอ งบประมาณ

๒.๒ การจัดสรรงบประมาณ ประกอบด้วย ๑) การจัดสรรงบประมาณใน

สถานศึกษา ๒) การเบิกจ่ายและการอนุมัติ
งบประมาณ ๓) การโอนเงินงบประมาณ

๒.๓ การตรวจสอบ ติดตาม
ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงินและผลการ
ดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) การตรวจสอบ
ติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน ๒) การ
ประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน

๒.๔ การระดมทรัพยากร และการ
ลงทุนเพื่อการศึกษา ประกอบด้วย ๑) การ
จัดการทรัพยากร ๒) การระดมทรัพยากร ๓)
การจัดหารายได้และผลประโยชน์ ๔) กองทุน
กู้ยืมเพื่อการศึกษา ๕) กองทุนสวัสดิการเพื่อ
การศึกษา

๒.๕ การบริหารการเงิน ประกอบด้วย
๑) การเบิกเงินจากคลัง ๒) การรับเงิน ๓) การ
เก็บรักษาเงิน ๔) การจ่ายเงิน ๕) การนำส่งเงิน
๖) การกันเงินไว้เบิกเหลือปี

๒.๖ การบริหารบัญชี ประกอบด้วย ๑)
การจัดทำบัญชีการเงิน ๒) การจัดทำรายงาน
ทางการเงินและงบการเงิน ๓) การจัดทำและ
จัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

๒.๗ การบริหารพัสดุและสินทรัพย์
ประกอบด้วย ๑) การจัดทำระบบฐานข้อมูล
สินทรัพย์ของสถานศึกษา ๒) การจัดหาพัสดุ ๓)
การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณ
ลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง และ ๔) การ
ควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

๓. การบริหารงานบุคคล การ
บริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจ
สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถ
ปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา
เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิด
ความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ
เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลข้าราชการครูและ
บุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้
ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่อง

เชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ
ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ
ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้

๑) การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง
๒) การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ๓) การ
เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ๔)
วินัยและการรักษาวินัย ๕) การออกจากราชการ

๔. การบริหารทั่วไป การบริหาร
ทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหาร
องค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆ บรรลุผลตาม
มาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้
โดยมีบทบาทหลักในการประสานส่งเสริม
สนับสนุนและการอำนวยความสะดวกต่างๆ
ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนา
สถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่าง
เหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัด
การศึกษาของสถานศึกษาตามหลักการ
บริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก
โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่
ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล
ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การจัด
การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมี
ขอบข่ายและภารกิจ ดังนี้ ๑) การดำเนินงาน
ธุรการ ๒) งานเลขานุการคณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ๓) การพัฒนาระบบและ
เครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ๔) การประสานและ
พัฒนาเครือข่ายการศึกษา ๕) การจัดระบบการ
บริหารและพัฒนาองค์กร ๖) งานเทคโนโลยี
สารสนเทศ ๗) การส่งเสริมสนับสนุนด้าน
วิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป
๘) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ๙)
การจัดทำสำมะโนผู้เรียน ๑๐) การรับนักเรียน
๑๑) การส่งเสริมและประสานงานการจัด
การศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
๑๒) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ๑๓)
การส่งเสริมงานกิจการนักเรียน ๑๔) การ

ประชาสัมพันธงานการศึกษา ๑๕) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของ บุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบัน สังคมอื่นที่จัดการศึกษา ๑๖) งานประสาน ราชการกับเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่น ๑๗) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน ๑๘) งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น

แนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล

สำหรับการปกครองหรือการบริหาร จัดการบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก หรือเรียก ตามภาษาร่วมสมัยว่า การบริหารจัดการที่ดีให้มี ประสิทธิภาพให้เกิดประสิทธิผล หลักการนี้ทาง ตะวันตกใช้คำว่า Good Governance ซึ่ง UN ESCAP (UN ESCAP: United Nation Economic and Social Commission for Asia and Pacific อังใน สำนักงาน คณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชีย และแปซิฟิก โครงการสหประชาชาติ, เอกสารอัด สำเนา) กล่าวไว้ ๘ ประการมี ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วม (Participation) ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยอิสระ และเต็มใจ

๒. การปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of law) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่าง เสมอภาคและเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน

๓. ความโปร่งใส (Transparency) มีการตรวจสอบความถูกต้อง มีการเปิดเผยข้อมูลอย่าง ตรงไปตรงมา

๔. ความรับผิดชอบ (Responsiveness) ทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดในการทำงาน กล้า ตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจนั้นๆ

๕. ความสอดคล้อง (Consensus Oriented) กำหนดและสรุปความต้องการของ บุคคลในสังคม โดยพยายามหาจุดสนใจ และ ความสอดคล้องกันของสังคมด้วยวิธีการเรียนรู้

วัฒนธรรมของสังคมนั้น เพื่อเป็นการลดความ ขัดแย้ง

๖. ความเสมอภาค (Equity and Inclusiveness) ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ ประชาชนพึงได้รับจากรัฐ ทางการบริหารด้าน สวัสดิการ สาธารณูปโภค และด้านอื่นๆ

๗. การมี ประสิทธิภาพ และ ประสิทธิภาพ (Effectiveness and Efficiency) เป็นวิธีการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อให้ได้ ผลตอบแทนที่คุ้มค่ากับการลงทุน การใช้ ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยมีการพัฒนา อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

๘. การมีเหตุผล (Accountability) ประชาชนทุกคนต้องตัดสินใจและรับผิดชอบต่อ การกระทำของตนอย่างสมเหตุสมผล ภายใต้ กรอบกฎหมาย

ดังนั้น ธรรมาภิบาล จึงหมายถึง การ ใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และรัฐ ประศาสนศาสตร์ เพื่อการบริหารกิจกรรมต่างๆ ของชาติบ้านเมือง และหมายรวมถึง กระบวนการ ความสัมพันธ์ และสถาบันต่างๆ ที่ เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ซึ่งประชาชนพลเมือง ใช้เป็นเครื่องมือ หรือช่องทางในการบริหาร จัดการกิจการต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับชีวิตประเทศ ซึ่งมียุคประกอบพร้อม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการ สร้างหลักธรรมาภิบาล อันได้แก่ (ไชยวัฒน์ คำชู, ๒๕๔๘: ๒๘) การรับผิดชอบต่อ ความโปร่งใส การ ปราบปรามทุจริตและการประพฤติมิชอบ การมี ส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรอบกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม

สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มใช้คำว่า “ธรรมาภิบาล” หรือที่บางท่านเรียกว่า ธรรมรัฐ กันแพร่หลายภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ และหลังจาก ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ทั้งนี้ เนื่องมาจากในหนังสือแสดงเจตจำนงกู้เงิน

จำนวน ๑๗.๒ พันล้านดอลลาร์สหรัฐ จาก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) รัฐบาล ไทยให้คำมั่นว่าจะต้องสร้าง “Good Governance” ขึ้นในการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งแสดงโดยปริยายว่า ทั้งรัฐบาลไทยและกองทุน การเงินระหว่างประเทศเชื่อว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่ เกิดขึ้น เป็นผลส่วนหนึ่งมาจากการบริหารจัดการ ที่ไม่ดี หรือธรรมาภิบาล (Bad Governance) (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, ๒๕๔๒: ๑๗-๑๘)

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๓ (๑) ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของส่วน ราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยมีหลักพื้นฐานของการบริหารกิจการ บ้านเมืองและสังคมที่ดี ประกอบด้วยหลักสำคัญ ๖ ประการ ดังนี้

๑. หลักนิติธรรม (Rule of law) ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครอง ภายใต้อำนาจกฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจ ของตัวบุคคล

จากข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักนิติธรรม หมายถึง การกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ของสถานศึกษาอันเป็นที่ยอมรับ ของบุคลากร และบุคลากรทุกคนยอมพร้อมใจ ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ เหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้อำนาจ ระเบียบ และ ข้อตกลงของสถานศึกษา มิใช่ตามอำเภอใจหรือ อำนาจของตัวบุคคล

๒. หลักคุณธรรม (Morality) ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงามโดยธรรมาภิบาลให้ เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คน

ไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ชยัน อดทน มี ระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัย ประจำชาติ

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “หลักคุณธรรม” หมายถึง การยึดมั่นในความ ถูกต้องดีงาม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรใน สถานศึกษายึดถือหลักนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ เป็นตัวอย่างแก่หมู่คณะ ส่งเสริมสนับสนุนให้ บุคลากรพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้มีความ ซื่อสัตย์ จริงใจ ชยัน อดทน มีระเบียบวินัย

๓. หลักความโปร่งใส (Transparency) ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจ ซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไก การทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่าง ตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชน เข้าถึง ข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมี กระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้อง ชัดเจนได้

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า “ความโปร่งใส” หมายถึง การสร้างความ ไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน ปรับปรุงกลไกการทำงาน ของสถานศึกษาให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผย ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมา และมีการตรวจสอบได้ถูกต้องชัดเจน

๔. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดง ความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชา พิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่นๆ

จากข้อความข้างต้นพอสรุปได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ บุคลากร และชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอ ความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญต่างๆ ของ สถานศึกษา

๕. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตนเอง

จากข้อความดังกล่าวพอสรุปได้ว่า หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักในสิทธิหน้าที่ มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา การใส่ใจในปัญหาและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกันและความกล้าที่จะยอมรับผล

๖. หลักความคุ้มค่า (Utility) ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่าสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน”

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า “หลักความคุ้มค่า” หมายถึงการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษาที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และสร้างสรรค์และมีคุณภาพ

รวมถึงรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล เป็นการบริหารที่ว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เพื่อส่งเสริมและผลักดันให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ ในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมให้มีประสิทธิภาพตามหลักกฎหมาย การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีส่วนรับผิดชอบในระบบการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคม

บทสรุป

การบริหารและพัฒนากิจการโรงเรียนของสถานศึกษา ถ้านำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานของสถานศึกษา จะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เพราะหลักธรรมาภิบาลยึดหลักการดำเนินงานที่มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่านำมาใช้ในการบริหารซึ่งเป็นการบริหารการปกครองที่ดีที่ทุกๆ ส่วนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะที่จะนำมาใช้ในการจัดการบริหารงานทำให้หน่วยงานนั้นสามารถพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๖.
- การนต์ กรุณา. **แนะแนวการไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.
- ไชยวัฒน์ คำชู. **การบริหารการปกครองที่โปร่งใสด้วยจริยธรรม**. กรุงเทพฯ: น้ำฝนการพิมพ์, ๒๕๔๘.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. **การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, ๒๕๔๒.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **การบริหารงานวิชาการ (ฉบับปรับปรุง)**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี, ๒๕๔๓.
- รับขวัญ ภาคภูมิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับสุขภาพองค์กรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต ๑”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๔๗.
- UN ESCAP: United Nation Economic and Social Commission for Asia and Pacific สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก โครงการสหประชาชาติ, ม.ป.ป., เอกสารอัดสำเนา.